

CSÚFOLÓDÓ VERS KÁLMÁNY LAJOS GYŰJTÉSÉBŐL

DÖMÖTÖR ÁKOS

(Budapest, Magyar Munkásmozgalmi Múzeum)

Berze Nagy János hagyatékában, értékes és kevésbé értékes írások, nyomtatványok között egy elsárgult papírlapra bukkantam.¹ A tintával írott sorok ismerősöknek látszottak. Budapesten, a Néprajzi Múzeum Etnográfiai Adattárában találkoztam ezzel a kézírással. Minden kétségemet kizárta Herrmann Antal ceruzával hanyagul odafirkantott beírása: Kálmány Lajos.

A kézirat publikálása vitathatatlanul fontos. Nemcsak azért, mert immár klaszszikusá vált folkloristánktól származik, hanem mert a feljegyzett népi alkotás bizonyos műfaji tanulságok levonására ad alkalmat.

Lássuk tehát a kézirat szövegét!

- (1) Bottal őrzik a répát Terhös Gyurájékná',
- (2) Válogatik a nadrágot Juhász Tónijékná',
- (3) Sütik-főzik a lepén't Kertész Jánosékná',
- (4) Beálott mán a banda Budaji Bandiná',
- (5) Nevelik a szőke lán't Budaji Gyuráná',
- (6) Űsbe főzik a — — Budaji Mátyásná',
- (7) Kipányvástták a — — Bérétka Jánosná',
- (8) Számba vötték a tököt Szabó Pistájékná',
- (9) Mindön éjben új lakása van a Nagy Andrásnak,
- (10) Szalonna búrbú' van kerítése Prágaji Istvá'nak
- (11) Mőkhatták mán a Jójárt Istványék,
- (12) Kicsi húzi a nagyot Varga Jóskájékná'.
- (13) Mőgvan a nagy komaság Szalócza Andrásná',
- (14) Beálott mán a czéczó a Kis Zsandarékná',
- (15) Êlopták a sok dohánt Török Palijékná',
- (16) Pödörgetik a bajúszta Takács Gyurájékná'.
- (17) Êloptak hat ürü búrt Takács Pistájékná',
- (18) Kiokátták a szín bort Lénárt Gyurájékná',
- (19) Elmúlt a nagy mézezés Lakatos Albértná',
- (20) Sindőjőzik a putrit Lakatos Pistáná'.
- (21) Megütötték a bōgőt Horváth Jánosékná',
- (22) Főkerűt az új törvény Kardos Jánosékná',
- (23) Befokták a hat tinót Csillag Jóskájékná',
- (24) Lévákták a szép tinót Magosi Ferenczné.

(Akacs.)

¹ A kézirat Herrmann Antal útján került Berze Nagyhoz. L. Régi magyar népmesék Berze Nagy János hagyatékából. Pécs, 1960. 211.

Kalmány Lajos
 Bóttal örök a répat Terkös Gyurájékna',
 Válogatja a madrágot Juhász Tónijékna',
 Sütit-főzik a lepényt Kertész Pálusékna',
 Beállott mára a banda Budai Baudina'.
 Kevelik a szöke lányt Budai Gyuráná',
 Üsdbe főrik a -- Budai Kátyásna',
 Hipáúvárták a -- Beretha Pálusna',
 Szániba vették a tököt Szabó Pistájékna'.
 Mindön éjben új lakása van a Nagy Andrásnak
 Szalonba húrbü' van a kerítés Prági Józsefnek
 Kökhették mára a ^{József Gótyán} József Gótyán
 Glisihúri a nagyot Varga Józsefnekna'.
 Mőgvann a nagy komaség Szalóca Andrásná',
 Beköltött mára a exéris a Kis Andrárekna',
 Előpták a sok dohánt Török Páljékna',
 Pőörögeln a bajszot Takács Gyurájékna'.
 Mőv. hat ürü büst Juhász Páljékna',
 Fricóhették a szeméret Lénást Gyurájékna',
 Eluult a nagy mérekes Lakatos Mihályna',
 Sindőjőzik a pudrit Lakatos Pistáná'.
 Mőgütöttek a bögöt Horvát Pálusékna',
 Fő"kerül az új zinnéu Kardos Pálusékna',
 Befőpták a hat túrók Csillag Józsefjékna',
 Lévárták a vőp rínót Magyar Ferencné'.
 (Akacs)

A Kálmány-féle kézirat

A 17×21 cm-es papírlap jobb oldalán szakadozott. Herrmann Antal ceruzával írott bejegyzése: *Kalmány* [sic!] *Lajos* — a papírlap felső oldalán található. A lapon vízszintes irányban hét vízjelvonallátható, egymástól 27 mm-es távolságban. A lapon bal oldalt, a 11. sor végén két fekete égésfolt van: az egyik a papírlap bal oldalának kitöredezését okozta, a másik a bal oldaltól 1 cm-re foglal helyet, terjedelme 3×5 mm.

A zárójelben szereplő *Akacs* ma puszta, hajdan Akács község, Törökbecse közelében, az egykori Torontál vármegyében. 1816—17-ben római katolikus dohánykertészekkel, szegediekkel telepítette be Karácsonyi Bogdán földesúr. 1890-ben a falu földesúri huzavona miatt elvándorolt magyar népe *Felsőmuzslya* alapításában vett részt.² A szegedi származást illető teljes bizonyítás Bálint Sándor kéziratos munkájában található meg. Érdemes megemlítenünk, hogy Borbély Mihály, Kálmány híres mesemondója is itt született és nevelkedett a beodrai határban, amelyhez Akacs is tartozik. (Ezúttal őszintén köszönöm meg Bálint Sándor professzor úrnak tanácsait, kiegészítését és helyreigazítását.)

Péter László igen alapos Kálmány-életrajzában nem említi, hogy nagy folkloristánk Akacson gyűjtött volna.³ (Kálmány Törökbecsén 1881-ben végzett nagyobb néprajzi gyűjtőmunkát.) A kézirat 11. sorában Kálmány nagyobb közt hagyott ki, amelybe egy szó is belefér. Ebből arra következtettem, hogy Kálmány a szóban forgó népi eredetű csúfolódó verset valamilyen, eddig ismeretlen népi kéziratból *másolta*. Ezt a feltevést talán alátámasztja az a tény, hogy a 17. sorban Kálmány az *eloptak* szóban az *a-t á-ról* javította. — Tehát nem személyesen, nem közvetlen szájhagyományból gyűjtötte ezt a verses csúfolót.

Az eredetiben előforduló szót vagy nem tudta elolvasni a másoló Kálmány Lajos, vagy pedig — ez kevésbé valószínű — az eredetiben is üresen hagyták a helyet, mert nem akarták az obszcén kifejezést leírni.

A kézirat másolására csak következtetni lehet a Péter László által írt Kálmány-életrajz alapján.⁴ Legvalószínűbb, hogy 1881-ben másolta Kálmány Törökbecsén ezt a falucsúfolót. Mivel Herrmann Antal Kálmánnyal való kapcsolata 1887-ben alakult ki, ettől az időtől fogva kerülhetett az Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn szerkesztőjének kezébe ez a kézirat.

A verses csúfoló eredetijének feljegyzési idejére még következtetni sem következtethetünk. Viszont Péter László alapos Kálmány-életrajzát alátámasztják az újabb szövegközlések. Kulcsár Margit a Tiszatájban több, eddig ismeretlen Kálmánylevelet tett közzé, amelyeknek eredetije a Szegedi Egyetemi Könyvtár Herrmann Antal-hagyatékában található. Eszerint Kálmány Lajos első levelét Mezőkovácsházáról 1887. április 3-i keltezéssel írta Herrmann Antalnak.

A Kálmány-féle kézirat 6. és 7. sorában két-két gondolatjel szerepel a hiányzó szavak jelölésére:

Üsdbe főzik a — — Budaji Mátyásná',
Kipányvázták a — — Bérétka Jánosná', ...

Az eredetiben, ahonnan Kálmány valószínűleg másolta a szöveget, gondolatjelek szerepeltek ezen a helyen az illetlen szavak jelölésére, kiírásuk elkerülése végett.

A kézirat 11. sora vége felé elhalványodnak a tintával írott betűk. Kálmány a másolás közben a sor leírása után márthatta bele a tollát a kalamárisba, de eközben a szájában levő tajtékipából két parázsszem esett a papírlap bal szélére, a 11. sor végére. Herrmann Antal 1893. évi németeleméri látogatása alapján cikket írt a Szegedi Naplóban Kálmányról és tudományos műhelyéről. A gyűjtő folklorista otthonában kétféle tárgy ötlött a látogató szemébe: a rengeteg könyv és a sok tajtékipa. (Nyilvánvalóan Kálmány már Törökbecsén is erősen dohányzott.)

² Szentkláray J., A Csanád egyházmegyei plébániák története. Temesvár, 1898. 348. (Erre a műre és adatra Bálint Sándor hívta fel a figyelmemet.)

³ Péter L., Kálmány Lajos. 15. (Kálmány L., Történeti énekek és katonadalok. Bp., 1952. 5—69.) — Herrmann Antal 1893 tavaszán látogatott el Kálmányhoz. I. Péter L. i. m. 30.

⁴ Péter L. i. m. 25.; Kulcsár M., Kálmány Lajos levelei Herrmann Antalhoz. Tiszatáj 21 (1967): 8. 768—774 és uo. 24. (1970): 3. 246—254.

A filológiai vizsgálódás után a csúfolódó vers műfaji párhuzamát keresve, Kiss Lajos közismert tanulmányára utalhatunk, a *Csúfolódó versrészlet-re*.⁵ Ha összehasonlítjuk a két csúfolódó verset, a Kálmány-félét és a Kiss Lajos által feljegyzett szöveget, azt állapíthatjuk meg, hogy a kettő műfaji szempontból megegyezik egymással. Kiss Lajos szövege 18, Kálmány Lajos szövege 24 sorból áll. Ebből semmi következtetést sem lehet levonni a széténeklésre vonatkozóan. Lehet, hogy a Kiss Lajos által közölt szöveg régebbi, hiszen „a füzetben levő céhszokásokat, lakodalmi verseket, köszöntőket és népdalokat 1832—47. években írta le a tulajdonosa, melybe 1846—47. évi számadásait is bejegyezte.”

A műfaji azonosság nem jelenti azt, hogy a két csúfolódó vers között tipológiai azonosság lenne. Mindkét csúfolódó vers mögött más és más, személyekre vonatkozó hagyomány húzódik meg. Kiss Lajos tanulmányában feltárta az általa közölt csúfolódó vers hagyományhátterét. Sorról sorra haladva, tulajdonképpen a 18 sorral együtt 18 történetet közöl, és ebből vonja le azt a következtetést, hogy „a húsz év előtti öregek egybehangzó véleménye mellett is régibb szóbeli hagyomány szatirikus elemeinek tartom e töredéket, az öreg cigány valószínűleg csak ráhúzta azokra a személyekre, akikre ráillett. Már akkor is közmondás volt a legtöbb része, mikor e fennmaradt töredék egybeszerkesztett.” Ugyanebben a tanulmányában állapítja meg Kiss Lajos, hogy ennek a csúfoló versnek a szerzője „éltes emberek szerint” az öreg Tati cigány. „Családi és keresztnévét elfelejtették. 1868- vagy 69-ben halt el, 70 éves korában.”

Nehéz lenne ma már a Kálmány-féle csúfolódó népi vers helyi hagyományhátterét tisztázni, mindenesetre felmerül az az igény, hogy azokat a csúfoló „igaz történetek”-et is gyűjteni kellene, amelyek kéziratban terjedő, de szájhagyományban gyökerező csúfoló versek hátterében állnak.

Pálfy Gyula Sövényházán az alábbi, 1910 tájáról származó csúfoló verset jegyezte föl, amely azt bizonyítja, hogy a személyeket csúfoló vers általános lehetett ezen a vidéken, hiszen gyakran fűzhettek a tréfás történetekre vonatkozó célzásokat ragadványnevekkel egyetemben rímes sorokba:⁶

Manga Gazsi nádfődeles háza,
Csicsadónak nevetős pófája,
Olajosnak Antikirisztusa,
Zsiga Ferkó büszke legényfia.

Károly Isztér zódvégű szobája,
Károly Mária híros Matild lánya,
Sovány Jancsi jegőnye nyárfája,
Kis Gyurkának szép asztag búzája.

Türi János szép két paripája,
Sipka Jóska nagy tajtékpipája,
Nagy Sándornak két fehér kutyája,
Gergő Imre bodorhajú lánya.

Kis Miskának girbe-görbe háza,
Kis Antalnak emelős marhája,
Bíró Pista két eladó lánya,
Zsótér Jani cirokmuzsikája.

⁵ Kiss L., Csúfolódó versrészlet. Ethn. XXXVIII (1927) 263—265. (Megjelent még: Vásárhelyi hétköznapiok. Bp., 1958. 172—174.) Idézett helyek: 172. és 174. old. a tanulmánykötetben.

⁶ A sövényházai és kömpöci szövegeket magyarázataikkal együtt Bálint Sándor engedte át közlésre, amelyért ezúttal hálás köszönetet mondok.

Kis Annusnak sok szép uborkája,
Nagy Pali Pista kétágú vellája,
Víg Jánosnak sarkon van a háza,
Matyi Pista: izmos a pofája,
Kis Tóninak őszül a szakálla,
Nagy Jancsinak oda a gatyája.

Magyarázatul hozzáfűzhetjük, hogy Manga Gazsinak igazi neve Varga volt. Csicsadóról már nem tudtak semmit mondani. A nevet inkább a cigányok viselik. Olajosnak olajstatuja volt. Mindig csak ezzel szitkozódott: az *Antikirisztussát!* Zsiga Ferkó fia nyilván kényes legény volt. Isztër az Eszter helyi alakja. A két Károlylányt apjuk, Zsótér Károly parasztnaknál akkoriban még ritka keresztnéve után emlegették. Sovány Jancsi eperfáira, Kis Gyurka asztagjaira, Túri János lovaira volt büszke. Sipka Jóska tajtékipipával járt. Nagy Sándort nagy, fehér kutyái tették nevezetessé. Gergő Imre: a Gergő nyilván apja keresztnéből vált ragadványnévvé. Úgy emlékeznek, hogy a lánya nyírott hajú, kissé kikapós teremtés volt. Kis Miska kis házat épített, amelyet összevissza toldott meg. Kis Antal marhája beteges volt. E két Kisnek igazi neve Papp. Zsótér Jani cirokmuzsikán ügyesen játszott. Kis Annus szép uborkát termesztett. Nagy Pali Pista, igazi nevén K. Kovács István másodbíró takarékoságból csak kétágú villát készített. Víg Jánost sarokházáról emlegették. Matyi Pista feltűnően kövér volt. Kis Tóni már öregedett. Nagy Jancsi fehérnepek után járt. Egyszer az ablakon ugratták ki, gatyája ott maradt.

Kömpöc tanyaközség népe a múlt század derekán (1852) szintén Sövényházáról települt ide, amikor a Pallavicini-uradalom könyörtelenül szétverette dohánykertészeinek telepeit. Bálint Sándor gyűjtése szerint a tizenegy alapító családra így emlékezik a helyi hagyomány:

1. Hírös csikós Lojzi. 2. Rossz tanyájú Nagy Mihály. 3. Hatalmas Bárkányi. 4. Vetró Pista nagy gombú lajbija, mégis emelgetős a marhája. 5. Nagy hajú Dragony, eszaladt egy darabon. 6. Szükségkiáltó Takács. 7. Nagyhírű Szőri Pál. 8. Deres bajuszú Martonyosi. 9. Utcán szaladgáló Mihály János. 10. Fekete. 11. Gálántos Patyó. — A szöveg erősen megkopott már, az „egyszeri” esetek részleteire nem emlékeznek.

Bálint Sándor Szaján c. tanulmányában szintén felveti a gyűjtés szükségességét a ragadványnevekkel kapcsolatban: „*A helyi ragadványnevek összegyűjtése sok néprajzi és nyelvészeti tanulsággal járna.*” A téma kidolgozása a csúfolódó versek és a ragadványnevek összefüggését is megvilágítaná.

Bálint Sándor említett írásában felhasználja Kálmány Lajos Szeged népe c. gyűjteményében található névadatait, és ezzel, továbbá a maga kiegészítéseivel bizonyítja, hogy Szaján szegedi telepítés.⁷

Akacsi csúfolódó versünkben csupán néhány nevet (*Terhös, Csillag, Prágai, Török, Jójárt*) fedeztem fel, amely biztos szegedi rokon kapcsolatokra utal. A *Beretka* csókai családnév. A többi név sajnos jellegtelen.

Míg a folklórgyűjtés főleg falvakra, községekre vonatkozó falucsúfolók óriási változathalmazát hordta össze, nem tartották olyan fontosnak a gyűjtők a személyeket csúfoló versek vagy prózai történetek rögzítését.

Más tájról származó falucsúfoló verssel érzékeltem, hogyan függ össze a csúfoló a magyar prózafolklór szélesebb körével. Berze Nagy János Baranyai magyar

⁷ Bálint S., Szaján. A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei. II. (1970) 3. sz. július. 88—92. old.

néphagyományok c. gyűjteményének II. kötetében⁸ olvasható egy vers, amelyből mutatóként néhány sort ragadok ki csupán:

Lapáncsán a lisztös hordót csapra verték.
Kássádon a papucsot káposztává főszték.
Bolmányba a darálón csontokat őrönek.
Lipován a vargák ködmönt köszörűnek.
.....

Pöttöndön a létrát körösztbe cepéték.
Kikindán a szunyog előtt harangot verték.
.....

Szentgálon a hajdinát vitézül mögúszták.
Rátótiak a rákot szabónak mögtötték.

A falucsúfoló vers 1. sora a *csapra vert liszteshordó* történetére céloz. Kovács Ágnes munkája szerint egyes történetekben a liszteshordó helyett tyúkólat szoktak csapra verni.⁹

Az idézett 4. sor a lipovaiakat gúnyolja, azonban a magyar nyelvterületen több helyen ismert más község lakóival kapcsolatban. *A megköszörült ködmön* trufája Berze Nagy típuskatalógusában 1349 VII* szám alatt fordul elő, s jelöli előfordulását a nemzetközi mesekatalógus is (Aarne-Thompson 1349 J*).

Az idézett 5. a sorban falucsúfoló elmondója és újraalkotója a pöttöndiekhez köti *A keresztbe vitt létra* címen ismert rátótiadát: az orosz meseirodalomban a posehoniakhoz, a német hagyományban a Schildbürgerekhez kötődik ez a világszerte elterjedt típus (AaTh 1244).

Kovács Ágnes tárta fel A rátótiadák típusmutatója-ban, amelyben a magyar falucsúfolók típusait tárgyalja és veszi igen gondosan újra számba, hogy *a szúnyograj miatt félrevert harang* szintén több változatban fordul elő népmese-irodalmunkban (MNK 1340* V). Többet megtudunk a prózai hagyományból, mint a röviden utaló verssorból: azért verik félre a harangot, mert a szúnyograjról azt hiszik, hogy füst-felhő.

A megúszott hajdina- vagy kenderföld tréfás történetét 1290. számon ismeri a nemzetközi meseirodalom. A történet szerint a parasztok elmennek, hogy megnézzék a tengert. Hullámozó kenderföldet látnak, és azt hiszik, vízparton állanak. Beleugranak a vetésbe, hogy egyet ússzanak. Még a történet sommázása is jóval többet árul el a cselekményről, mint a csúfolódó vers erre vonatkozó sora. A falucsúfoló vers funkciója azonban nem az, hogy megismertesse hallgatóit a csúfolóhagyomány-nal, hanem erre csupán frappánsan utaljon. A csúfoló vers szerzője feltételezi, hogy hallgatói ismerik a hagyományt. Az emlékeztetéssel, rövid mondatokkal ugyanazt vagy nagyobb hatást ér el, mintha a történetek rövid tartalmát akárcsak felelevenítené.

Végül az utolsó idézett verssor a magyar hagyománnyal teljesen megegyezve, a rátótiakhoz köti azt a történetet, amelyben az ostoba emberek a rákot büntetésből

⁸ Berze Nagy J., Baranyai magyar néphagyományok. Pécs, 1940. II. köt. 594–595. old. 27. sz. Hogyan gúnyolják a községöket? Feljegyzés helye és ideje: Becefa, 1935. júl., elmondta: Szőke János, 22 éves.

⁹ Kovács Á., A rátótiadák típusmutatója. A magyar falucsúfolók típusai. Idézett típusok: Berze Nagy 1349 XX* = MNK 1319 VIII*: Kovács 274. old.; AaTh 1349 J*: Kovács 296. old.; AaTh 1244 = MNK 1248 I*: Kovács 233. old.; MNK 1340* V: Kovács 289. old.; AaTh 1290: Kovács 250. old.; AaTh 1310: Kovács 262. old.

vízbe fojtják. Azt hiszik ugyanis, hogy a rák fél a víztől, és beledobják. A nemzetközi anyagban rák helyett angolna vagy teknősbéka szokott előfordulni (AaTh 1310).

Kálmány Lajos Koszorúk az Alföld vad virágaiból c. gyűjteményének II. kötetében tett közzé egy Makóról származó falu- és helységcsúfoló verset, amelyben több mint negyven földrajzi név fordul elő.¹⁰ A makói falucsúfoló számos olyan rátótiádára céloz, amelyet prózai népköltéssel foglalkozó tudományunk még nem vett számba, vagy nem figyeltek fel rájuk gyűjtőink. A következő ismert trufák fordulnak elő tehát a szóban forgó, „*A geografiából tudjuk e világot*” kezdetű, helységeket csúfoló versben: *Az agyonütött zsebóra* (MNK 1319 A* = BN 1344*), *A csapra vert liszteshordó* (MNK 1319 VIII* = BN 1349 XX*), *A kókai lencse* (MNK 1306*I = BN 1349 XXI*), *A mögköszörült ködmön* (MNK 1349 J* = BN 1349 VII*), *A kendő gyanánt kimosott lepény* (MNK és AaTh 1273 C), *A templomra felhúzott bika* (MNK 1210* I = AaTh 1210), *A templom eltolása borsón* (MNK és AaTh 1326 = BN 1299*), *A kávéfőző asszony* (MNK és AaTh 1339 C).

A makói helységcsúfolóban általában egy sor egy történetre utal, de a tömörítő tendencia a kétsoros csonka strófa után egyre inkább bővítésbe csap át, és a kávéfőző asszony szentmihályiakra alkalmazott történetét négy sorban olvashatjuk. *A bikát papnak nézik* (MNK 1319 IV* = BN 1322*) erősen átalakított trufája a makói változatban éppen arról szól, hogy a pap éppen azért kerül neveltséges helyzetbe, mert disznóölés alkalmával segíteni akar a makádi embereknek. A tréfává szelidült történet három strófává bővül a felsorolásból, az utalásláncolatból elbeszélő jellegűvé fejlődő helységcsúfolóban, amikor a népi alkotóművész a településben észreveszi az egyes embert, ill. a tömeg egyes emberekből álló halmazát.

Mint ahogy a falucsúfoló vers egész sereg hagyományos prózai történet egybeszerkesztésével jött létre, a személyeket csúfoló Kálmány-féle, Kiss Lajos-féle szöveg háttérben számos, a falu közösségében hagyományos, prózai „igaz történet” állt. A személyeket csúfoló vers szerzője nagyon jól ismerte a község ilyen hagyományát, s ezeknek alapján szerkesztette kisebb-nagyobb csúfolódó versét.

A személyekre vonatkozó csúfoló vers sajátosságai a következők: 1. Bevezetése és befejezése nincs. Ezért szabadon lehet nyújtani, zavartalanul elhagyhatnak belőle részeket. 2. Olyan személyeket csúfol, akik egy községben laknak a vers terjedése idején. Bár csúfolódásnak számít, mégis *a község lakóinak a felsorolásával elmélyíti a közösség összetartozásának tudatát*. Nem dezorganizáló módon hat a személyekre utaló népi csúfoló, hanem integrál. Bizonyos mértékben hozzájárul a közösségi erkölcs formálásához, a lakók magatartásának alakításához. 3. A vers pontosságára jellemző, hogy a benne előforduló személyeket név szerint (család- és személynév szerint) említi. A népi szerző, a hagyomány egybeszerkesztője ezzel a versnek a hittelességét biztosítja. 4. Egy verssor egy történetre utal. A verssorok szerepe: emlékeztetés az ismert helyi hagyományra. 5. A csúfolódó vers: ritmusos-rímes alkotás. Rímei primitív ragrímek. 6. A személyekre vonatkozó csúfolódó versek a folklórban mind szóhagyományban, mind kéziratos másolatokban terjedtek.

Ponyvanyomtatványokként azért nem jelentek meg, mert csupán egy-egy szűk község emlékezetanyagára épültek, és ezért községek határain belül rekedtek meg. Velük szemben a szélesebb társadalmi közösségek hagyományanyagával élő falucsúfolók nemzetközi vándortémákon alapultak. Ez a népi műfaj könnyen elhagyta a szűk községek határait, könnyen átlépte az etnikai válaszfalakat, mert tartalmában az emberi általánost fejezte ki a személyeket csúfoló versek különös esszen-ciájával szemben.

¹⁰ Kálmány Lajos: Koszorúk az Alföld vad virágaiból. Arad, 1878. II. köt. 178–180. old. 20. sz.

EIN SPOTTGEDICHT AUS DER SAMMLUNG VON LAJOS KÁLMÁNY

von

Ákos Dömötör

Verfasser veröffentlicht und von philologischen Gesichtspunkten aus zerlegt ein Volkspottgedicht, das bis heute bloss als Manuskript vorhanden war. Es wurde von Lajos Kálmány, dem klassisch gewordenen Ethnographen der Gebiete um Szeged aufgezeichnet. Die Gattungseigenarten der personenzentrischen Spottdichtung werden durch gedruckte Analogien und spätere Aufzeichnungen als Parallelen aus der Volkspoesie ins rechte Licht gestellt.